

Veritats, mentides i estadística (1). Ecoembes.

Jordi Vilaró

Mancomunitat d'Escombreries de l'Urgellet

Em complau molt veure que ja reciclem el 65% dels envasos, segons les darreres dades que he trobat d'Ecoembes

(www.ecoembes.com/es/Actualidad/Documents...%20prensa%202011.pdf).

Realment, si ho fem tant bé, superant l'objectiu de la llei d'envasos (que és del 55% de reciclatge i del 60% de valorització), ja no cal que ens esforcem més a millorar. De fet, segons les enquestes fetes per Ecoembes "el 83% de los españoles afirma separar envases en el contenedor amarillo". No es pot demanar més.

El problema és que la realitat és més tossuda que l'estadística. A la Mancomunitat d'Escombreries de l'Urgellet es reciclen el 52% dels residus, després de fer molts més esforços en mitjans de recollida i campanyes de comunicació dels que farà mai Ecoembes. Ens han donat molts premis pels bons resultats de la recollida selectiva. Ecoembes ens finança amb un plus de facturació al tancar cada any perquè obtenim uns índex de recollida d'envasos molt per sobre del normal. Però amb tot això, el nostre ràtio de recollida selectiva és del 53%, no és el 66% que declara Ecoembes ni el 83% que declaren els ciutadans enquestats per Ecoembes. A més, sovint camino uns quants metres per a l'abocador, i faig una "estadística visual". Us asseguro que sobretot trepitjo envasos. Què està passant? Com puc trepitjar tants envasos si ja n'he reciclat la majoria?

Anem a analitzar l'estadística d'Ecoembes. El envasos adherits a Ecoembes l'any 2009 van ser 1.894.161 tones. Si a tot l'estat tenim 48.351.532 persones i a la Mancomunitat en tenim 16.784, els envasos generats totals que li toquen a la Mancomunitat són 658 tones. La recollida selectiva del 2009 a la Mancomunitat va ser de 429 Tm d'envasos de l'iglu groc i 923 Tm de paper i cartró. Si sumem els envasos de l'iglu groc amb el 40% del paper i cartró, tindrem 798 Tm. Recollim més envasos dels que ens toquen per població segons Ecoembes. Això és un èxit descomunal de recollida selectiva: tenim una taxa de reciclatge d'envasos del 121%. Però insisteixo, la realitat és més tossuda que l'estadística. Quan jo camino per l'abocador, està ple d'envasos.

Cal que ens preguntem com ens enganyem i perquè. Hi ha varis factors que intervenen. El percentatge de recollida selectiva d'envasos no es pot obtenir de cap altra manera que d'una divisió. Però igual que de petits ens van ensenyar que no es podia sumar peres amb pomes, tampoc es poden dividir peres i pomes. Si li preguntem a un nen com hem de fer la divisió, diria que cal sumar els envasos reciclats (numerador) i dividir-los pels envasos continguts a la bossa d'escombreries (denominador). La divisió que es fa actualment no és aquesta, és entre els materials recollits per Ecoembes (poden ser envasos o no) i els envasos adherits a Ecoembes (poden ser tots els envasos de la bossa d'escombreries o no). Això permet com a mínim fer 4 trampes:

- Trampa número 1. El 22.9 % dels materials recollits no són envasos adherits al sistema d'Ecoembes. Tots aquests materials sumen certa quantitat al numerador, però no consten al denominador. Ecoembes diu que ja que paga la seva recollida, encara que no siguin envasos adherits al sistema, té dret a beneficiar-se d'ells a l'hora de fer l'estadística.

- Trampa número 2. Ecoembes paga a les incineradores els metalls que es separen de les escòries al final del procés. Potser si que hi ha molts pots de tomàquet i moltes llaunes de tonyina, però també hi ha coberts, claus, paelles i restes d'electrodomèstics. Altre cop funciona el mateix sistema: com que Ecoembes paga per tots aquests metalls, els computa tots al numerador, però no tots al denominador.

- Trampa número 3. El 40% del contingut de l'igllú blau es considera un envàs. Aquest 40% es va fixar al principi de la llei d'envasos i sembla que a ningú li interessa comprovar-lo. Si tenim en compte que la gran majoria del cartró comercial no són envasos adherits a Ecoembes, perquè no són envasos domèstics, probablement arribarem a la conclusió que les caixes de cereals, de sabates, els cartronets dels iogurts i les paperines de sucre o farina no pesen tant com el 40% del paper i cartró recollit. Altre cop, Ecoembes diu que tan si val si no són envasos, però com que paga el 40% de la recollida, es computa el 40% del pes de d'igllú blau. Això si, el computa al numerador però no al denominador, on només hi ha els envasos realment adherits a Ecoembes.

- Trampa número 4. Tot SIG té un frau. Des d'empreses que imprimeixen el punt verd sense pagar-lo a Ecoembes, a empreses que simplement no estan adherides a Ecoembes tot i generar envasos domèstics. Ecoembes quantifica el frau en un 10%. (www.consumer.es/web/es/medio_ambiente/ur...009/01/03/182505.php) Això vol dir que el 10% d'envasos no computen al denominador, però si al numerador en cas que siguin dipositat als igllús groc o blau.

Algú podria pensar que potser aquestes trampes estadístiques no són molt importants. Hi ha quatre elements que em fan pensar que són tant importants com per reduir la taxa de reciclatge dels envasos del 65% que diu Ecoembes a un valor proper al 30%.

El primer element és l'estadística de l'ARC. Tot i que l'ARC facilita les tones recollides a Catalunya d'envasos lleugers, no calcula la taxa de recollida selectiva de la fracció envasos. Buscant molt de temps, he trobat al portal del PROGEMIC la dada que volia: l'any 2009 la recollida selectiva d'envasos lleugers va ser del 25.40% dels envasos generats (www.progemic.cat/index.php/ca/seguiment-i-resultats/192).

El segon element és que la Mancomunitat té una taxa global de recollida selectiva del 52%, dividint el que ens diria un nen petit: materials de recollida selectiva entre total de residus de les escombraries. En canvi, ja hem dit que si apliquem el metode d'Ecoembes, amb la generació d'envasos prevista per Ecoembes obtenim una taxa de reciclatge del 121%. El

mètode d'Ecoembes ens permet multiplicar la taxa de reciclatge real per un factor de 2.30. Això permet suposar que, mantenint la mateixa proporció, quan Ecoembes diu que recull el 70.1 % dels envasos en realitat està recollint el 30.5% dels envasos domèstics reals.

El tercer element és que aquest càlcul no difereix gaire del que fan els impulsors d'un sistema de devolució i retorn pels envasos d'un sol us diuen que actualment Ecoembes només recupera el 30% dels envasos posats al mercat. (www.retorna.org/).

El quart element que ens ratifica que la taxa de reciclatge d'envasos donada per Ecoembes està inflada és l'anàlisi detallat de les mateixes dades d'Ecoembes. Si alguna cosa està clara és que tothom identifica Ecoembes amb l'iglu groc, i l'iglu groc amb el plàstic. Així doncs, seria d'esperar que Ecoembes obtingués un bon resultat per al reciclatge del plàstic. Doncs segons les dades d'Ecoembes es va reciclar el 41.9% del plàstic (valor que encara s'aproximaria més al 30% si no es sumessin al numerador tots els plàstics que van a parar a l'iglu tal i com he explicat a la trampa 1). Però segons les dades d'Ecoembes, es recicla el 71.3 % dels envasos metàl·lics, i aquí segur que alguna cosa hi té a veure la trampa 2. El cas més flagrant és el d'envasos de paper, doncs hauríem d'estar molt orgullosos d'assolir un 84.2% de reciclatge dels envasos de paper, si no fos perquè alguna cosa hi té a veure la trampa 3. De fet, he sentit que Ecoembes vol reduir el percentatge de paper que paga de l'iglu blau perquè si no aviat tindrà una recollida selectiva d'envasos de paper que superarà el 100%. Finalment, queda clar que la trampa 4 ajuda a millorar els efectes de les tres trampes anteriors.

El cas del paper també el podem analitzar d'un altre punt de vista. Si és cert que el 40% del contenidor blau són envasos, i és cert segons ASPAPEL la recollida selectiva de tot l'Estat va ser de 5 milions de tones l'any 2008, només en envasos de paper Ecoembes hauria de posar al denominador 2 milions de tones. Però ja hem vist que sumant paper, envasos i metalls Ecoembes només divideix per 1.894.161 tones, de les quals només 802.448 són envasos de paper adherits al SIG. Al numerador ens creiem que el 40% de l'iglu blau són envasos i al denominador, no.

Com hem vist, Ecoembes utilitza moltes trampes que l'ajuden a inflar l'estadística. Queda clar però, que amb una estadística més rigorosa Ecoembes no compleix l'objectiu de recollida selectiva del 60% fixat per la llei d'envasos.

Tant important com saber com ens enganyem és saber perquè ens enganyem. A tots ens convé enganyar-nos. Ecoembes diu que va recollir unes 306.941 Tm d'envasos de plàstic i unes 675.661 Tm de paper. Per al plàstic va haver de pagar una recollida que li costa fins a 375 €/Tm a zones rurals. Per al paper va pagar una recollida que va costar fins a 79 €/Tm també a zones rurals. Amb la trampa número 3, Ecoembes guanya molts diners. Substitueix la recollida cara de plàstic per una recollida de paper no-envàs molt més econòmica, però que li permet complir els objectius. D'aquesta manera, no ha d'afrontar el sobrecost que representaria una recollida més eficaç d'envasos de plàstic.

També ens va bé als ajuntaments i ens locals. Que ens financin el 40% del cost de recollida del paper i cartró, ens agrada molt. Tant se val si part del 40% no eren envasos. Si ens paguessin

pel 100% encara seria millor. De fet, és el que passa amb l'igllú groc. Sabem que a l'igllú groc hi ha un 22.9% que no són envasos domèstics, però ja ens va bé cobrar per al 100% del contingut.

Finalment, també li va bé al Ministerio de Medio Ambiente. De fet, quan el ministerio calcula els indicadors ambientals, sumen a l'estadística inflada d'Ecoembes les dades d'Ecovidrio i d'envasos comercials i industrials i podem dir a Europa que complim la directiva.

(www.mma.es/secciones/calidad_contaminacion/pdf/RESEnvases.pdf).

Un altre problema de l'estadística és la distinció entre els objectius de recuperació i reciclatge. Recuperació és la suma de la valorització material (reciclatge) més la valorització energètica (incineració amb recuperació d'energia). Reciclatge és només la valorització material. Ecoembes diu que té un 70.1 % de reciclatge i un 65.1% de valorització. Això representa que només un 5% dels envasos posats al mercat són incinerats, cosa que és un resultat magnífic. Llàstima que la realitat torna a ser molt tossuda. Si mirem una taula de dades que hi ha al "Plan Nacional Integrado de Residuos (BOE del 26/2/2009, pagina 19978, el 59% de les entrades a les instal·lacions de classificació d'envasos del 2006 van ser "Rechazo destinado a vertedero/incineración". Alguna cosa no quadra.

Potser si que complim la llei d'envasos i la directiva europea, però quan el legislador va imposar a Ecoembes un objectiu del 60%, era per aconseguir-lo amb els envasos i no amb la recollida d'altres materials, encara que fossin reciclables. Si no féssim trampes, veuríem que el sistema actual de recollida d'envasos establert per Ecoembes no assoleix els objectius que ens vam marcar. Si no féssim trampes, veuríem que per complir la directiva europea cal destinar més diners a la recollida d'envasos. En aquests context, plantejaments que ara semblen molt cars de finançar, com els sistemes de dipòsit, devolució i retorn d'envasos d'un sol ús (SDDR), potser no ho són tant. Ecoembes va dir en una jornada del ISR que el SDDR suposaria triplicar els costos actuals d'Ecoembes. Ecoembes considera innecessari aquest sobrecost perquè ja compleix els objectius fixats per la llei. Estaria bé que Ecoembes ens digui quan costaria complir de la llei sense fer trampes.

Aquest article ha estat publicat a l'àrea privada per a tècnics del Portal PROGEMIC <http://www.progemic.cat/> i reproduït amb el permís de l'autor